

Merkez Bankalarının Bağımsızlığı ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)'nin Bağımsızlık Tartışması Üzerine Bir Değerlendirme

Nadir Eroğlu*
İlhan Eroğlu**

Özet: Fiyat istikrarını yakalamada başarılı bir para politikasının en karakteristik özelliği *'kredibiliteye'* sahip olmasıdır. Bu anlamda, kredibilitenin ön plana çıkması, merkez bankalarının siyasi eksenden uzak, bağımsız bir kimliğe sahip olması gerekliliğini ortaya koymuş ve bağımsızlık tartışmalarını da gündeme taşımıştır. Bu çerçevede, Türkiye'de de 4651 Sayılı Kanun ile, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) yasal bağımsızlığına kavuşturulmuştur. Ancak bağımsızlığın tesisinde yasal düzenlemelerin yeterli olmadığı anlaşılmış ve TCMB'nin Başkanlık ataması ile başlayan fiili bağımsızlık tartışması, son gelişmelerle, TCMB'nin bağımsızlığını tartışılır hale getirmiştir. Bu çalışmada, TCMB'nin fiili bağımsızlığını olumsuz etkileyen etmenler üzerinde durulmuş ve TCMB'nin fiili bağımsızlığının henüz istenilen seviyeye gelmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçta, siyasi ve iktisadi çevrenin tam olarak fiili bağımsızlığı sindirememesi ve TCMB'nin Kredibiliteyi olumsuz etkileyecek tutum sergilemesinin etkili olduğu kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fiyat İstikrarı, Merkez Bankalarının Bağımsızlığı, TCMB

1. Giriş

1970'li yıllarda sanayileşmiş ülkelerde, yüksek enflasyon ve beraberinde yaşanan işsizlik, fiyat istikrarının sürdürülebilir kalkınma ve büyümede ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Bu tarihten itibaren *'Phillips Eğrisi Analizi'* kapsamında Keynesyen politikalardan vazgeçilmiş, fiyat istikrarını sağlamada, Milton Friedman'ın öncülüğünü yaptığı parasalcı görüş ön plana çıkmıştır (Parasız,

* Doç. Dr. Marmara Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

** Yard. Doç. Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

2003: 54). Bu yaklaşımın temel argümanını, ılımlı düzeylerdeki enflasyon oranlarının bile ekonomik etkinliği ve büyümeyi olumsuz etkilediği, uzun dönemde enflasyonun yalnızca para politikası tarafından kontrol edilebileceği iddiası oluşturmaktadır.

Para politikasında etkinliği sağlamak için merkez bankalarının bağımsızlığı, genel kabul görmüş bir gerekliliktir. Bu çerçevede, enflasyonist bir ekonomik yapının ortaya koyduğu tahrifat, merkez bankalarının fiyat istikrarını öncelikli amaç edinmesini gerekli kılmıştır. Nihai hedef olarak görülen fiyat istikrarına ulaşmada gerekli teknik yöntemin ne olacağını en iyi bilen kurum merkez bankası olduğu için, fiyat istikrarı ile ilgili politikaların bağımsız bir irade tarafından yönetilmesi oldukça önemlidir. Zira birçok araştırma, fiyat istikrarı ile merkez bankasının bağımsızlığı arasında bir korelasyonun olduğunu ortaya koymuştur (Alesina and Summers, 1993: 151–162). Bu güne kadar yapılan çalışmalarda merkez bankasının bağımsızlık konusu; merkez bankası başkan ve üyelerinin seçimi, görev sürelerinin uzunluğu, para politikasının belirlenme süreci ve işleyişi, merkez bankasının öncelikli amaç ve /veya amaçlarının belirlenmesi ve merkez bankasınca kamu kesimine açılan kredilerle ilgili konular çerçevesinde ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, merkez bankalarının bağımsızlığı ile ilgili gelişmelere paralel olarak, TCMB'nin bağımsızlığını, 4651 Sayılı Kanun çerçevesinde ele almak ve bu kapsamda yasal bağımsızlığın tesisinden günümüze kadar geçen sürede fiili bağımsızlığın ne düzeyde özümsebildiğinin bir değerlendirmesini yapmaktır. Çalışmada, TCMB'nin bağımsızlığının sağlandığı yönünde genel kabul gören bir bakış açısının aksine, fiili bağımsızlıkta ön plana çıkan ve kredibilitede aşınmaya sebep olan gelişmeler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylece, para politikasının etkinliği açısından, bağımsızlığın şekli yönünü temsil eden yasal bağımsızlığın yanında fiili bağımsızlığın tesisinde dikkate alınması gereken hususlara vurgu yapılmıştır. Bu çerçevede, çalışmada ilk önce merkez bankasının bağımsızlığı ve bağımsızlığı gerektiren nedenler ortaya konulmuştur. Daha sonra, son gelişmeler ışığında TCMB'nin mevcut şartlarda, fiili bağımsızlığının bir değerlendirmesi yapılmıştır.

2. Kuramsal Olarak Merkez Bankasının Bağımsızlığı

1970'li yıllara kadar Keynesyen İktisat Politikaları'nın, toplam talebin yönlendirmede gerekli beceriye sahip olduğu kabul ediliyordu. Bu politikaların özü, 'Phillips Eğrisi Analizi' çerçevesinde şekilleniyor ve enflasyon ile işsizlik arasında değiş–tokuş (trade off) ilişkisinin varlığına dayandırılıyordu. Ne var ki, 1970'li yıllarda sanayileşmiş ülkelerde, enflasyonun tedricen yükselmesi ve aynı zamanda

işsizliğin de artması (stagflasyon), Phillips eğrisi analizinin kısa dönemde söz konusu olabileceğini ortaya koymuş ve Keynesyen İktisat Politikaları'nın sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir. Uluslararası para sistemi (Bretton Woods)'nin 1973 yılı Mart ayında çöküşü ve sonrasında birinci petrol şoku olarak bilinen dünya petrol fiyatlarının yaklaşık dört kat artması, 1970'li yıllarda öncülüğünü Milton Friedman'ın yaptığı Monetarist görüş çerçevesinde, parasal istikrar politikalarını gündeme getirmiştir (Parasız, 2003: 154). Bu gelişmeler, para politikasının nihai ve öncelikli amacının fiyat istikrarı olması gereğini ortaya koymuştur. Bu yaklaşım, ılımlı düzeylerdeki enflasyon oranlarının bile ekonomik etkinliği ve büyümeyi olumsuz etkileyeceği ve uzun dönemde enflasyonun yalnızca para politikası tarafından kontrol edilebileceği görüşüne dayandırılmıştır (Eroğlu, 2009: 10). Bu bağlamda, Mishkin (1999), “Eğer bir ülke, düşük ve istikrarlı bir enflasyona ulaşmayı ve bunu korumayı amaç edinmişse, fiyat istikrarı para politikasının temel hedefi değildir.” ifadesiyle, para politikasının nihai amacının fiyat istikrarı olması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Merkez bankalarının gerçekleştirmekle yükümlü oldukları çeşitli görevleri bulunmakla birlikte asli görevlerinin başında sayılan ulusal paralarının değerinin korunması ve fiyat istikrarının sağlanması, adeta bu kurumların en önemli misyonu haline gelmiştir. Bu misyonu yerine getirirken merkez bankasının para politikası çerçevesinde aldığı kararların bağımsız kurumsal bir yapı içinde alınmasının gerekliliği sıkça dile getirilmiştir. Bu çerçevede, merkez bankasının bağımsızlığına geçmeden önce ‘bağımsızlık’ olgusunun hangi teorik ekseninde geliştiğine değinmek, hem bağımsızlığın neden gerekli olduğu konusuna hem de bağımsızlıktan ne anlaşılması gerektiğine açıklık getirecektir. Literatüre bakıldığında, bağımsızlıkla ilgili tartışmaların özünü Monetarist ve Keynesyenlerin “*para politikasının etkinliği*” konusunda yapmış olduğu tartışma oluşturmaktadır. Yeni Keynesyen görüş, içinden geldiği görüşe ters düşecek şekilde, Keynesyenlerin ortaya koyduğu “*aktivist para politikası*” tercihinin zaman tutarsızlığına yol açtığını kabul etmiş ve Neo Klasik Ekol'e yaklaşan bir görüş haline gelmiştir. Bu durumda, para politikalarının etkinliği için aktivist politika uygulamaları yerine, parasalcıların (Monetaristler) görüşünü yansıtan “*kurala dayalı para politikaları*” ikame edilmiştir (Hall and Mankiw, 1993: 3; Aktaran, Büyükkın, 2007: 33). Bu yaklaşım, literatürde *Yeni Neo-Klasik Sentez (New Neoclassical Synthesis)* olarak adlandırılmıştır (Goodfriend, 2002: 166). Bu görüş, bir yandan parasalcıların ortaya koyduğu zaman tutarsızlığı ve güvenilirlik sorununu, diğer yandan da Yeni Keynesyenlerin gözden kaçırılmaması gerektiğini iddia ettiği; ücret-fiyat rijitliği ve piyasaların mükemmel işleyişini olumsuz etkileyen faktörleri dikkate alarak Klasik

Ekol'e yaklaşan bir konseptte kendini bulmuştur.¹ Yeni Neo-Klasik Sentez'in karakteristik özelliklerinden biri, fiyat istikrarına yönelik para politikası taahhütlerinin '*kredibilitete*' sahip olma gerekliliğidir. Fiyat istikrarına yönelik politikalara kredibilitete kazandırılmasıyla, bir yandan dinamik-zaman tutarsızlığı probleminin üstesinden gelineceği, diğer yandan da bekleyişlerin enflasyon hedefiyle uyumlaşması düşünülmektedir. Bu anlamda, kredibilitenin ön plana çıkması, merkez bankasının bağımsızlık tartışmalarını da gündeme taşımıştır (Eroğlu, 2009: 72).

Merkez bankasının bağımsızlığını ön plana çıkaran aktivist para politikalarının doğurduğu zaman tutarsızlığı kavramı, ilk olarak Kydland and Prescott (1977) tarafından kullanılmış ve Rasyonel Bekleyişler Teorisi'nin önemini artırmıştır. Bu teori, para politikası uygulamalarında ihtiyari (aktivist) politikaların gelecekte optimal sonuçlar doğurmayacağını, bunun yerine, Monetarist felsefeden gelen bir düşünceyle, kurala dayalı para politikalarının ikame edilmesinin daha tutarlı olacağını ortaya koymuştur. Bu durum, daha sonra yapılan para politikasıyla ilgili çalışmaları da etkilemiştir. Ayrıca, Baro and Gordon (1983)'un çalışmasında, zaman tutarsızlığı probleminin enflasyon eğilimi yarattığına dikkat çekilmiştir. Bunun yanında, Mishkin (1997) zaman tutarsızlığının, iktisadi birimlerin kararlarının gelecekteki politika beklentilerinden etkilendiği görüşünden kaynaklandığına işaret etmiştir. Oktar (1998)'da, zaman tutarsızlığını, politika otoritesinin önceden kamuoyuna açıklanan politikalarından daha sonra vazgeçip özel sektörü yanıltma davranışı olarak görmüştür. Bu bağlamda, Erçel (2000) 'de zaman farklılıklarının söz konusu olması halinde, para politikasında öngörülen bir değişimin, reel üretim üzerinde herhangi bir etki yaratmaksızın, doğrudan fiyatlara yansıtılacağına dikkat çekmiştir.

Fiyat istikrarının sağlanmasında, ihtiyari politikaların merkez bankasının bağımsızlığını zorunlu kılan bir diğer gelişme ise, güvenilirlik (kredibilitete) sorunudur. Para politikası uygulaması sırasında yukarıda bahsedilen zaman tutarsızlığı problemi, politikaların güvenilirliğinin sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir. Nitekim politika yapıcılarının karşısında bulunan halkın geçmiş deneyimlerinden dersler çıkartarak hareket ettikleri ve beklentilerinde rasyonel davrandıkları görülmektedir (Oktar, 1998: 11). Bu çerçevede, istikrar politikalarında güven problemi büyük önem arz etmektedir. Zira güvenden yoksun bir istikrar programı daha başlamadan başarısız olmuş demektir (Altuğ, 2001: 103).

¹ Yeni Keynesyenler, fiyat mekanizmasında görülen: ücret-fiyat rijitliği, maliyetli fiyat ayarlaması, aksak rekabet yapısı, koordinasyon eksikliği, emek, kredi ve mal piyasalarının işleyişindeki aksaklıkların piyasaların mükemmel işleyişini olumsuz etkilediğine dikkat çekmektedir (Büyükkın, 2007: 27).

Güvenilirlik; uygulanan politikaların işleyişi sürecinde bir değişiklik meydana geldiğinde, böyle bir değişikliğin gerçekten gerekli olduğu için yapıldığına kamuoyunun inanmasıdır (Cukierman, 1986: 6). Bu noktada yapılması gereken, merkez bankasının uygulamış olduğu politikaların her aşamasında, ulaşılmak istenilen hedefler ve bunun karşısında maruz kalınan tehditler kamuoyunun bilgisi ile paralellik arz etmeli (Oktar, 1998: 11–13) ve asimetrik enformasyon minimum düzeyde tutulmalıdır. Zira merkez bankasının tüm işlemlerinin, saydam, anlaşılır ve kamuoyunun denetimine açık olması, kamuoyu tarafından bankanın yapacağı tüm işlemlerinin iktisadi birimlerce anlayışla karşılanma fırsatını doğuracaktır (Tokgöz, 1995: 6). Nitekim iktisadi ajanlar, davranışlarını belirlerken, bugünkü politikaların gelecekte yaratacağı etkileri de dikkate almaktadırlar (Oktar, 1998: 14). Diğer yandan, fiyat istikrarına odaklanmış güvenilir bir para politikasının bileşenleri içinde, maliye politikasının disipline edilmesinin yanında, güven telkin eden, bağımsız, şeffaf ve hesap verebilirliği tesis edilmiş bir merkez bankası da sayılmaktadır (Çolakoğlu, 2003: 65–67). Bu nitelikteki bir merkez bankası, siyasi eksene kaymaksızın, para politikası kararlarını cüretkâr biçimde alabilmelidir (Oktar, 1998: 15; Karaçor vd, 2005: 215). Buna karşın, para politikasının ortak amacı hükümet ve merkez bankasının uzlaşısıyla alınmalıdır. Aksi takdirde, amaçlar arasında çıkması muhtemel bir çatışma, para politikasına olan güveni zayıflatacaktır. Üstelik amacın çatışması durumunda, son kararı merkez bankası veremedikçe, bağımsızlık şekli olmaktan öte gitmeyecektir (Oktar, 1998: 9–11).

Merkez bankası bağımsızlığının teorik alt yapısını oluşturan neoklasik düşünce ekseninde; enflasyon oranı, para arzının büyüme oranı tarafından belirlenirken, rasyonel beklentiler teorisi çerçevesinde; işsizlik oranı da uygulanan politikalarda yapılan beklenmeyen değişiklikler ve reel ücretler tarafından etkilenmektedir (Franzese and Hall, 2000: 2, aktaran, Akyazı, 2008: 87). Sonuç olarak, yukarıda teorik alt yapısı izah edilmeye çalışılan merkez bankasının bağımsızlığı, *Yeni Neo-Klasik Sentez* yaklaşımına dayanmaktadır ve bu yaklaşım merkez bankasının bağımsızlığını bir ön koşul olarak gören enflasyon hedeflemesi stratejisinin de temelini oluşturmaktadır.

3. Merkez Bankası Bağımsızlığının Tanımı, Göstergeleri ve Türleri

Para politikası uygulamalarında görülen zaman tutarsızlığı ve güvenilirlik problemi, uygulanan politikalarının performansını olumsuz etkilemektedir. Para politikasının etkinliğini azaltan bu süreçte, özellikle az gelişmiş ülkelerde, hükümetlerin kamunun finansman ihtiyacını merkez bankası kaynaklarından elde etmek istemeleri oldukça önemlidir. Bu bağlamda, hükümetlerin merkez bankası kaynaklarına başvurması,

para arzının çıktı düzeyinden daha fazla artırılması sonucunu doğurarak enflasyonist süreci beraberinde getirmektedir. Buna karşın, siyasi bir kaygı içinde olmayan bir merkez bankası, parasal kontrolü sağlamada siyasilere göre daha nesnel davranmaktadır. Bu durum, merkez bankalarını bağımsız bir yapıya kavuşturmayı kaçınılmaz bir zorunluluk haline getirmiştir. Aksi takdirde, merkez bankasının daima siyasi otoritenin nüfuz ve etkisi altında hareket edeceği varsayılacağından, kamuoyunun para politikasının başarılı olacağına olan inancı gittikçe zayıflayacaktır (Oktar, 1998: 9–11).

Merkez bankalarının bağımsızlık tartışması, 1980’li yıllardaki ekonomik yapıya dayandırılabilir. Söz konusu yıllarda, ekonomilerde sürekli olarak enflasyon sürecinin yaşanması, iç ve dış borçlanmanın sürdürülebilir ölçülerden uzaklaşması, sonuçta bütçe açıklarının hızla artması ve bunun monetizasyon yoluyla karşılanmaya çalışılması temel istikrarsızlık nedeni olarak kendini hissettirmiştir. Merkezi idareden bağımsız hareket edemeyen merkez bankaları, hükümetlerin siyasi rantlarından dolayı para politikasının gerektirdiği uygulamaları yapma serbestliğine sahip olamamıştır (Eroğlu ve Altıntaş, 1997: 50). Böyle bir ekonomik yapı, paranın kontrol edilmesini zorunlu kılmış, bunun da ancak merkez bankalarının bağımsız bir politika izlemesiyle mümkün olacağı düşünülmüştür.

Oktar (1996), merkez bankasının bağımsızlığını; “*merkez bankasının, para politikasını, siyasi otoritenin nüfuzuna ve tasarrufuna maruz kalmadan, hedefleri doğrultusunda uygulayabilme, gerektiğinde değişiklik yapabilme esnekliğine veya inisiyatifine sahip olması*” şeklinde tanımlamıştır. Buna göre, merkez bankasına politik hedefleri belirleme ve uygulama serbestliği verilmektedir. Ancak şunu hemen ifade etmek gerekir ki, bu serbestlik, genel ekonomi politikasında ayrışmayı değil, aksine, ekonomik programla bütünleşmeyi gerektirir.

Merkez bankalarının bağımsız olup olmadığının ölçüsü nedir? Bu soruya verilecek cevap kolay değildir. Zira araştırmacıların elinde bağımsızlığı ölçen mekanik bir alet yoktur. Ancak, bağımsızlığın ölçülmesi ile ilgili olarak; Cukierman, Webb ve Neyapti (1992)’nin yapmış olduğu çalışmada, dört temel ölçüden bahsedilmiştir. Bunlar; *Merkez bankası başkan ve üyelerinin görev sürelerinin uzunluğu, para politikasının belirlenme süreci ve işleyişi, merkez bankasının öncelikli amaç ve /veya amaçlarının belirlenmesi ve merkez bankasınca kamu kesimine açılan kredilerle ilgili sınırlamalardır*. Bu çerçevede, merkez bankası başkanının ve üyelerinin görev süresinin uzun olması, bankanın uygulamış olduğu politikaların devamlılığına güvenme bakımından önemlidir. Nitekim bu süre batılı gelişmiş ülke örneklerinde Almanya’da 8 yıl, Fransa’da 6 yıldır. ABD’de ise bu süre tam 14 yıl gibi çok uzun bir zamanı içermektedir. Bunun yanında, para politikası uygulamalarında, yetkinin merkez bankasının elinde olması ve bu yetkinin

paylaşılması da bir başka bağımsızlık göstergesidir. Ayrıca, merkez bankasının amaç olarak fiyat istikrarını hedeflemesi ve hükümetin diğer amaçlar ile uyumsuzluk halinde, yine, son sözün merkez bankasının söylemesi, bağımsızlıkta ayrıştırıcı bir unsur olarak görülmektedir. Son olarak, merkez bankasının kamuya açtığı kredilerde yapılan düzenlemelerin dışına çıkılmaması da üzerinde durulan bir başka ölçüdür (Eroğlu, 1996: 144; Orhan ve Erdoğan, 2007: 49). Merkez bankalarının bağımsızlık durumu farklı kategorilerde değerlendirilebilir. DeBelle and Fisher (1994) merkez bankası bağımsızlığının, amaç bağımsızlığı ve araç bağımsızlığı konularında tartışılması gerekliliği üzerinde dururken, Grilli, Masciandaro and Tabellini (1991) politik bağımsızlık ve ekonomik bağımsızlık bağlamında ele almıştır. Bu iki çalışma, merkez bankalarının fiyat istikrarını hedef edinmesi durumunda daha fazla bağımsız olunacağı yolunda ortak bir fikri savunmaktadırlar (Loungani and Sheets, 1997: 2-3). Farklı bağımsızlık yaklaşımları çerçevesinde, merkez bankalarının bağımsızlığı dört bağımsızlık türünde toplanabilir. Bunlar; yasal bağımsızlık, politik bağımsızlık, ekonomik bağımsızlık ve fiili bağımsızlıktır.

Yasal bağımsızlık; politik baskılardan uzak tutmak amacıyla, merkez bankasının gerek yönetiminin belirlenmesinin, gerekse yürütme ile ilgili her türlü eylemlerinde bağımsız hareket etmesinin, yasal güvence altına alınmasını anlatır. Diğer bir ifade ile, yasal bağımsızlık; merkez bankasının başkanının atanması, görev süresinin belirlenmesi ve görevden alınması, para politikasının işleyişinde merkez bankasının hangi düzeyde sorumlu olacağı, hükümete açılacak krediler için gerekli şartların belirlenmesi gibi hususları içerir (Oktar, 1996: 84–85). *Politik bağımsızlıkla*; merkez bankasının, hükümetin etkisi altında kalmaksızın, politika hedeflerini özgürce seçebilme yeteneği kastedilmektedir. Grilli, Masciandaro and Tabellini (1991)'nin yaptığı ampirik araştırmalara göre, politik bağımsızlık; merkez bankası başkanının ve yönetim kurulunun hükümet tarafından seçilip-seçilmediği, merkez bankası başkanının ve yönetim kurulunun görev süreleri, bankanın yönetim kurulunda hükümet temsilcisinin bulunup bulunmadığı, para politikası kararları için hükümetin onayının gerekip gerekmediği ve merkez bankası kanununda fiyat istikrarı amacının doğrudan ve belirgin bir biçimde belirlenip-belirlenmediği gibi faktörlerce ölçülmektedir. *Ekonomik Bağımsızlık ise*; Merkez bankasının para politikası araçlarının herhangi bir sınırlama olmaksızın kullanabilme özgürlüğüdür. Diğer bir ifadeyle, merkez bankasının para politikası uygulamalarında istediği aracı tercih etme serbestliğidir. Bunun yanında, kamu harcamalarının finansman biçimi de ekonomik bağımsızlıkta oldukça önemlidir. Şüphesiz, merkez bankası kaynaklarına ne kadar az başvurulursa ekonomik bağımsızlık da o ölçüde artacaktır (Serdengeçti, 2003: 46). Son olarak, *Fiili bağımsızlık*: merkez bankasının görev ve yetki anlamında kazanmış olduğu yasal bağımsızlığın uygulamadaki mevcudiyetidir.

Bazen yasal bağımsızlık, ekonomik çevre ya da siyasi zorlamalarla şekli boyuta dönüşebilir ve para politikasının etkinliği açısından anlamsız hale gelebilir. Bu bağımsızlıkta, merkez bankası ve hükümetin diğer organları arasındaki gayri resmi anlaşmaların ve protokollerin olup olmadığına bakılır. Hükümet yetkilileri ile merkez bankası yetkilileri arasındaki samimiyet derecesi bile bu bağımsızlığın ölçüsü sayılabilir. Ayrıca, merkez bankası başkan, başkan yardımcısı ve üyelerinin ne kadar süre görevde kaldıkları yine bu bağımsızlığı ölçen bir başka ölçüdür (Orhan ve Erdoğan, 2007: 51).

4. Merkez Bankası Bağımsızlığı ve Enflasyon Arasındaki İlişki

Enflasyonist eğilimlerin artmasıyla kamunun finansman ihtiyacının merkez bankasından karşılanması arasında güçlü bir korelasyon vardır. Bunda bütçe açıklarının finansman şekli önemli rol oynamaktadır. Kamunun finansman ihtiyacının karşılanmasında vergileme, emisyon yoluyla senyoraaj geliri ve son olarak, borçlanma tekniklerinden birisi kullanılır (Orhan ve Erdoğan, 2007: 243–245). Bu finansman teknikleri arasında, emisyon yoluyla senyoraaj geliri, merkez bankası kaynaklı bir finansman şeklidir. Merkez bankası, kamu harcamalarının finansmanını para basarak elde edilen senyoraaj gelirleriyle sağlayabilir. Bu sayede hükümet, yeni basılan paranın değerinden daha az bir maliyetle finansman ihtiyacını karşılamış olur. Bunun yanında, kamunun ihtiyaç duyduğu finansman, hazine tarafından çıkarılan tahvillerin merkez bankası tarafından açık piyasa işlemleri çerçevesinde satın alınmasıyla da karşılanabilir. Ancak ne var ki, merkez bankası kaynaklı her iki finansman şeklide para arzının artırılması anlamına geleceğinden, enflasyonu artırıcı etki doğurmaktadır. Serdengeçti (2003) bu duruma dikkat çekerek, dışsal şoklar bir kenara bırakıldığında, fiyat istikrarını tehdit eden başlıca unsurlardan birinin “*Hükümetlerin kamu maliyesi açığı vermeye ve bunu merkez bankası kaynakları ile finansa etmeye istekli olmalarıdır-ki bunun sonucu yüksek enflasyon ve uzun vadede düşük büyüme ve işsizliktir.*” diyerek, fiyat istikrarı ile merkez bankasının bağımsızlığı arasında güçlü bir bağ olduğuna vurgu yapmıştır.

Merkez bankalarının kurumsal yapıları ve bağımsızlığı, politika uygulayıcılarının enflasyon yanlısı politika izleyip izlemedikleriyle yakından ilişkilidir. Bu çerçevede yapılan ampirik çalışmalarda, merkez bankası bağımsızlığı ve enflasyon oranı arasında, özellikle gelişmiş ülkelerde, ters yönlü belirgin bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.² Alesina and Summers (1993) merkez bankasının

² Merkez bankalarının bağımsızlığı ile düşük enflasyon arasında bir ilişki olduğu ile ilgili olarak bknz: (Alesina and Summers, 1993: 151-162; Bade and Parkin, 1982: 1-33; Grilli, Masciandaro and Tabellini, 1991: 342-392)

bağımsızlığı ile büyüme, işsizlik ve reel faiz oranları gibi reel ekonomik değişkenlerin değişkenliği arasında bir korelasyon ilişkisinin olup olmadığını incelemiş ve merkez bankası bağımsızlığının fiyat istikrarını teşvik ettiğini, ancak reel ekonomik performans üzerinde ölçülebilir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlara paralel olarak, Schaling (1998) ve Berger et.al (2000)'ın çalışmasında da, merkez bankasının bağımsızlığı arttıkça uzun dönemde daha düşük enflasyon oranı ile karşılaşılacağı tespitinde bulunulmuştur. Benzer şekilde, Debelle and Fischer (1994)'de yapılan ampirik çalışmalarda gelişmiş ülkelerde merkez bankasının bağımsızlık ölçüsü ile ortalama enflasyon arasında negatif bir ilişkinin olduğuna dikkat çekmişlerdir. Eiffinger and Haan (1996)' da bağımsız bir merkez bankasının bağımlı bir merkez bankasına göre dezenflasyon sürecinde daha az maliyete katlanmak zorunda kaldığı tespitini yapmıştır. Diğer bir ifadeyle, güvenilirliğin sağlanmasıyla, enflasyonun düşeceği yönünde beklentilerin olumlu gelişmesi enflasyonu düşürme maliyetini azaltacaktır (Meyer, 2000). Bunlara ilave olarak, Loungani and Sheets (1997)'in geçiş ekonomileri için yapmış olduğu çalışmada, merkez bankası bağımsızlığının artırılması enflasyon performansını geliştirme eğilimine sahip olduğunu ve bu ülkelerde düşük enflasyonun ekonomik aktivitenin istikrarına yardım ettiği tespitinde bulunmuşlardır. Bunun yanında, Danes (1995) 'in yapmış olduğu çalışmada da döviz kuru rejiminde değişikliğe giden ülkelerin merkez bankası bağımsızlığı ve enflasyon oranı arasında tam olarak bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Merkez bankasının bağımsızlığının kur politikasıyla doğrudan bağlantısı olmadığı düşüncesi Gültekin ve Yılmaz (1996)'ın çalışmalarında da desteklenmiştir.

5. 4651 Sayılı Yasa Çerçevesinde TCMB' nin Bağımsızlığı

Yüksek enflasyonun ortaya koyduğu maliyetler göz önüne alındığında merkez bankalarının nihai hedefinin '*fiyat istikrarı*' olması gerektiği aşikârdır. Nihai hedef olarak tespit edilen fiyat istikrarına ulaşmada; parasal büyüklük hedeflemesi, döviz kuru hedeflemesi, faiz oranı hedeflemesi, Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) hedeflemesi ve enflasyon hedeflemesi gibi farklı stratejilere yer verilmektedir (Devine and McCoy, 1998: 4). Son yıllarda, fiyat istikrarını sağlamada bir para politikası stratejisi olarak enflasyon hedeflemesi öne çıkan bir strateji olmuştur. TCMB, 2001 yılından itibaren, nihai hedefinin fiyat istikrarı olduğunu açıklamış ve bu hedefe, enflasyon hedeflemesi rejimiyle ulaşacağını kamuoyuna duyurmuştur (Eroğlu, 2009: 176-185). TCMB (2006), ulaşmak istediği hedefi ;"*İktisadi birimlerin tüketim, yatırım ve tasarruf kararlarında dikkate almaya gerek duymayacakları ölçüde düşük düzeyde sürdürülen bir enflasyon oranı*" olarak ifade

etmiştir. TCMB'nin bağımsızlığı ile ilgili düzenlemelerin alt yapısı aslında uygulamış olduğu para politikası stratejisine dayanmaktadır. Enflasyon hedeflemesinin önkoşulları arasında *'Bağımsız Bir Merkez Bankası'* da sayılmaktadır. Bunun gerekçesi, daha önce merkez bankasının bağımsızlığı ve enflasyon ilişkisi konusunda da ortaya konulduğu gibi, bağımsızlığı tesis edilmiş bir merkez bankasının, ortalama enflasyon oranını düşüreceği ve çıktı düzeyinin değişkenliğinin azalacağı bulgularına dayanmaktadır (Alesina and Summers, 1993: 152; Oktar, 1998: 33). Türkiye, fiyat istikrarı için, "2000–2002 Enflasyonu Düşürme Programı" çerçevesinde izlemiş olduğu *'para kurulu benzeri bir para politikası'* (TCMB, 2003) demetinden oluşan döviz kuru hedeflemesini terk etmiş ve yaşamış olduğu 2001 Krizi sonrası döviz kurlarını dalgalanmaya bırakmıştır. Takip eden süreçte, enflasyon hedeflemesi stratejisine yönelik politikaların gündeme gelmesiyle, bu stratejinin gereği olarak, TCMB'nin bağımsızlığı ile ilgili yasal düzenlemelere gidilmiştir. TCMB'nin bağımsızlığı ile ilgili olarak, 5 Mayıs 2001 tarihinde 1211 Sayılı TCMB Kanunu'nun bazı maddeleri, "4651 Sayılı TCMB Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler, toplam 18 madde ve iki geçici madde kapsamında yapılmıştır (Resmi Gazete, 2001). Bu değişiklikle TCMB'nin bağımsızlığı, daha önce bahsedilen bağımsızlık türleri çerçevesinde ele alınacaktır. Bu değerlendirmede, 4651 Sayılı Kanun kapsamında elde edilen bağımsızlığın, geçen zaman zarfında, fiili bağımsızlığa ne kadar dönüştürüldüğu tartışılacaktır.

a) Yasal Bağımsızlık: Yasal bağımsızlıkla ilgili yapılan düzenlemelerin içeriğine bakıldığında gerek Avrupa Birliği çerçevesinde oluşturulan Avrupa Merkez Bankası (ECB) bağımsızlık kriterlerine, gerekse diğer gelişmiş ülke merkez bankalarının bağımsızlık kriterlerine uygun bir düzenleme yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda, 4651 Sayılı Kanun ile 1211 Sayılı TCMB Kanunu'nun TCMB'nin 'Temel Görev ve Yetkileri'ni düzenleyen kısmına ait 4. Madde'sinde değişiklik yapılarak: "*Bankanın temel amacı fiyat istikrarını sağlamaktır.*" şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile kanun koyucu TCMB'nin nihai ve öncelikli amacının fiyat istikrarı olduğuna karar vererek, adeta TCMB izleyeceği politikaların rotasını çizmiştir. Gözlerden kaçırılmaması gereken konu, bu düzenleme ile Merkez Bankası'na amaç bağımsızlığının tanınmamasıdır. Zira salt manada amaç bağımsızlığı, amacın önceden kanunla belirlenerek değil, Merkez Bankası'nın karar mekanizmasına bırakılarak tespit edilmesidir. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, enflasyonun katlanılması gereken maliyetlerinden dolayı, kanunla belirlenen fiyat istikrarı amacı, kanunla önceden belirlenmemiş olsa dahi, yine de Merkez Bankası'nın nihai amacı olarak tespit edeceği aşikârdır. Bu manada, bu düzenleme amaç bağımsızlığı ile bir çelişki oluşturmamaktadır. Aksi takdirde, amaç bağımsızlığına kavuşmuş bir merkez

bankasının amacı ile hükümetin amacı, çoğu zaman birbirinin zıddı olabilecek ve bu durum, para politikasının etkinliğini zayıflatacaktır. Aynı maddenin devamı "*Banka, fiyat istikrarını sağlama amacı ile çelişmemek kaydıyla Hükümetin büyüme ve istihdam politikalarını destekler*" şeklinde düzenlenerek, TCMB'nin fiyat istikrarı çerçevesinde takip edeceği politikalarda, fiyat istikrarı öncelikli tutulmak kaydıyla, hükümetin büyüme ve istihdam politikalarını destekleyebileceği vurgulanmıştır. Nitekim "*Eylül 2008 Dünya Finansal Krizi*" nin ardından TCMB'nin bu yönde takip ettiği politikalar bunu teyit etmektedir. Aslında, böyle bir düzenleme, Merkez Bankası'na farklı bir misyon yüklemekten ziyade, fiyat istikrarının sürdürülebilir büyümede vazgeçilmez bir olgu olmasıyla yakından ilgilidir. Böylece, TCMB'nin izleyeceği politikalara makro boyutta manevra kabiliyeti kazandırılmıştır (Eroğlu, 2009, 202). Öte yandan, bu düzenleme, TCMB'nin hükümetin istihdam ve büyüme politikalarını desteklemesiyle, para politikası uygulamalarında siyasi otoritenin etkisi altında kalacağı ihtimalini akla getirebilir. Bu durum, merkez bankası bağımsızlık tanımlamasıyla örtüşmeyen bir düşüncedir. Ancak özellikle belirtmek gerekir ki, Merkez Bankası'nın bağımsızlığı, hükümetin kararlarından tamamen bağımsız bir şekilde, tek başına bir politika takip edebilen bir bağımsızlık şekli değildir. Diğer bir deyişle, Uygur(2002)'un da değindiği gibi, TCMB'nin fiyat istikrarına yönelik uygulayacağı politikalarda, ekonominin diğer değişkenlerinden sorumsuz olacağı ya da sorumsuz davranacağı anlamı çıkarılmamalıdır. Aksine, bu düzenleme, hükümetin amaç ve hedeflerine ulaşmada TCMB ile koordineli bir çalışma anlayışını ifade etmektedir (Akyazı, 2008: 83).

Ayrıca, fiyat istikrarının sürdürülebilirliğinin tesisinde, finansal istikrarın ne kadar hayati öneme sahip olduğu, yaşanan 2001 krizinde en yalın bir şekilde anlaşılmıştır. Buna bağlı olarak, fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülebilir kılınması için 4651 sayılı Kanun'un 4. Maddesi'nin g bendinde, TCMB'ye "*Finansal sistemde istikrarı sağlayıcı para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak*" görevi verilerek, finansal istikrarın sağlanmasında aktif bir rol üstlenmesi istenmiştir. Ayrıca, bu düzenlemede, finansal piyasaların sağlıklı işlemesi için gerekli düzenlemeleri yapma inisiyatifi Banka'ya bırakılmıştır. Her ne kadar TCMB'nin yasal görevi fiyat istikrarını sağlamak olsa da, bu durum fiyat istikrarına ilişkin politikaların etkin yürütülmesinde, TCMB'nin temel amacını destekler mahiyettedir (Eroğlu, 2009: 202). Böyle bir düzenlemenin, özellikle finansal krizlerin yaşandığı dönemlerde, ne kadar hayati bir öneme sahip olduğu son yaşanan 2008 Finansal Krizi'nde tüm açıklığıyla ortaya çıkmıştır. Zira krizin bertaraf edilmesinde merkez bankaları aktif rol oynamışlardır. T.C. Merkez Bankası da bu manada ciddi önlemler almış ve fiyat istikrarı ile çelişmemek kaydıyla, ekonomik aktiviteyi canlandırıcı ve finansal piyasalardaki likidite sıkışmasına fırsat

vermeyen parasal önlemlere başvurmuştur. Öte yandan, enflasyon hedeflemesi stratejisi çerçevesinde, Hükümet ile Merkez Bankası arasındaki ilişki, enflasyon hedefinin belirlenmesi ve hesap verebilirlik konularıyla sınırlandırılmıştır. Bu durum, birçok ülke uygulamalarıyla benzerlik göstermektedir (TCMB, 2006: 11). Bununla ilgili olarak, 4651 Sayılı Kanun ile 1211 Sayılı TCMB Kanunu'nun 4.Maddesi'nin II. kısmına ait b bendi "*Banka, Hükümetle birlikte enflasyon hedefini tespit eder, buna uyumlu olarak para politikasını belirler. Banka, para politikasının uygulanmasında tek yetkili ve sorumludur.*" şeklinde düzenlenerek, TCMB' nın Hükümetle olan ilişkisinin -hesap verme sorumluluğu hariç- sadece ortak karara dayalı enflasyon hedefini belirlemek olduğu vurgulanmıştır. Bu durum, TCMB ile Hükümetin ilişkilerini kesin çizgilerle ayırmaktadır. Bu çizgiler, 4651 Sayılı Kanun çerçevesinde, TCMB Kanunu'nun 42. ve 22. Maddeleri yeniden düzenlenerek netleştirilmiştir. Buna göre, 42. Madde: "*Banka, para politikası hedefleri ve uygulamalarına ilişkin dönemsel raporlar hazırlar ve kamuoyuna duyurur. Raporların hangi dönemler itibarıyla hazırlanacağı, kapsamı ve açıklanma usulü Bankaca belirlenir...*" şeklinde düzenlenmiştir. Burada, Para Politikası Kurulu (PPK)'nun faiz oranları hakkında alacağı kararların kamuoyu ile paylaşılma zorunluluğu getirilmiş ve karar alma sürecinde şeffaflığın tesis edilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanında, hesap verebilirlik çerçevesinde 42. Madde, enflasyon hedefinden sapmalar söz konusu olduğunda: "*Banka, belirlenen hedeflere ilan edilen sürelerde ulaşamaması ya da ulaşamama olasılığının ortaya çıkması halinde, nedenlerini ve alınması gereken önlemleri Hükümete yazılı olarak bildirir ve kamuoyuna açıklar*" hükmü ile hesap verme sürecinin nasıl işleyeceğini ortaya koymaktadır. Bu düzenlemede, hesap verebilirlik ilkesine, Merkez Bankası'nın, izlemiş olduğu politikalarla ilgili olarak, işlevsellik kazandırılması amaçlanmıştır. Bunun yanında, 4651 Sayılı Kanun ile 1211 Sayılı TCMB Kanun'un 42. maddesi: "*Başkan (Governör) tarafından, Banka faaliyetleri ile uygulanmış ve uygulanacak olan para politikası hakkında, her yıl Nisan ve Ekim aylarında, Bakanlar Kurulu'na rapor sunulur. Banka, faaliyetlerine ilişkin olarak, yılda iki defa Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu'nu bilgilendirir*" şeklinde düzenlenerek Merkez Bankası'nın denetleme mekanizması çerçevesinde bağımsız olmadığı, yani, kendi iç denetim mekanizmalarıyla denetlenmesinin yeterli olmadığı, aynı zamanda hesap verme bakımından hükümete karşı da sorumlu olduğu ortaya konulmuştur.

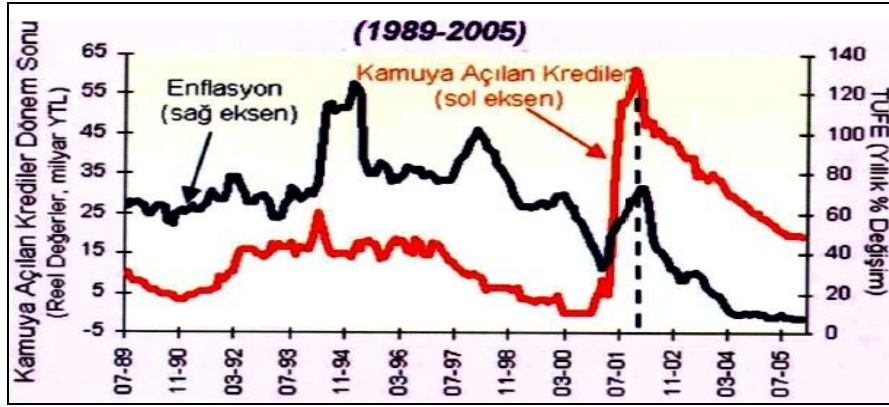
b) Politik Bağımsızlık: Politik bağımsızlık bağlamında, merkez bankası başkanının ve yönetim kurulunun hükümet tarafından seçilip-seçilmediği, merkez bankası başkanının ve yönetim kurulunun görev süreleri, bankanın yönetim kurulunda hükümet temsilcisinin bulunup bulunmadığı gibi konular ölçü olarak kabul edilmektedir. Bu hususla ilgili olarak, 1211 Sayılı TCMB Kanunu'nda

Başkan'ın atanma ve görev süresi ile ilgili bir değişiklik yapılmamış ve 5 yıllığına Bakanlar Kurulu Kararı'yla Başkan'ın atanmasına devam edilmiştir. Başkan Yardımcıları için, 4651 Sayılı Kanun ile 1211 Sayılı TCMB Kanunu'nun 29. Maddesi'nde; *"Başkan (Guvernör)'a yardımcı... Başkan (Guvernör)'ün önerisi üzerine müşterek kararla beş yıl süre ile atanırlar. Başkan (Guvernör) Yardımcıları bu sürenin sonunda yeniden atanabilirler..."* şeklinde bir düzenlemeye gidilmiştir. Ayrıca, Başkan Yardımcıları'nın görev süreleri bitmeden önce değiştirilmesi yasaklanmıştır. Böyle bir uygulama, Maastricht Anlaşması'nın 108. ve ESCB'nin statüsünü düzenleyen 14.maddesi ile de paralellik arz etmektedir (ECB, 2004: 66). Böylece, kurumsal bağımsızlığın yanında bürokratik bağımsızlık da elde edilmiştir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, TCMB' nin Başkan atamasını siyasi erk gerçekleştirdiği sürece bu konuda bağımsızlık tartışmaları hep olacaktır. Bunun en somut örneği TCMB'nin son başkanlık atamasında yaşanan krizdir. Bu konuya fiili bağımsızlık kısmında değinilecektir.

TCMB'nin bağımsızlık göstergeleri içinde politik bağımsızlık kategorisinde değerlendirilebilecek bir diğer düzenleme de 4651 Sayılı Kanun ile para politikasında karar alma süreciyle ilgili Madde 22/A'da yapılan değişikliklerdir. Bu çerçevede, karar alma sürecinde kurumsallaşma ön plana çıkmış ve böylece Para Politikası Kurulu (PPK) oluşturulmuştur. Bu düzenlemede, PPK' na, ekonomik gelişmeler perspektifinde, fiyat istikrarına ilişkin strateji ve ilkeleri belirleme serbestisi tanınmıştır. Bunun yanında, yine politik bağımsızlık kapsamında, Para Politikası Kurulu Üyeleri'nin sayısı, kimlerden oluşacağı ve atanma usulleri, bağımsızlık çerçevesinde düzenlenen konular arasındadır. Buna göre, Madde 22/A: *"Para Politikası Kurulu, Başkan (Guvernör)'ün başkanlığı altında, Başkan (Guvernör) Yardımcıları, Banka Meclisi'nce üyeleri arasından seçilecek bir üye ve Başkan (Guvernör)'ün önerisi üzerine müşterek kararla atanacak bir üyeden oluşur. Hazine Müsteşarı veya belirleyeceği Müsteşar Yardımcısı toplantılara oy hakkı olmaksızın katılabilir ..."* şeklinde düzenlenmiştir. Banka dışından Hükümet adına bir yetkili pasif katılımcı olarak karar alma sürecine girmektedir. Ancak, hükümet adına katılımcının oy hakkının olmaması bağımsızlığa gölge düşürmemektedir. Bilakis, bu durum, para politikası ile maliye politikası arasında eşgüdümü sağlamada yardımcı olduğu için, para politikasının etkinliğini artırdığı söylenebilir. Ayrıca, daha önce Başkanlığın kararıyla alınan para politikası kararları (TCMB, 2004: 6), açık enflasyon hedeflemesine geçildiği 2006 yılından itibaren PPK' nin karar alıcı konuma geçmesiyle, ortadan kalkmış ve kurum içi bağımsızlıkta önemli bir aşama kaydedilmiştir (TCMB, 2005: 16).

c) Ekonomik Bağımsızlık: TCMB'nin ekonomik bağımsızlığı çerçevesinde, TCMB'nin yapabileceği işlemlerle ilgili olarak, 4651 Sayılı Kanun, 1211 Sayılı

TCMB Kanunu'nun 52. maddesinde Açık Piyasa İşlemleri (APİ) ile ilgili düzenlemeler yapmıştır. Buna göre; "Açık piyasa işlemleri, yalnızca para politikası amaçları için yürütülür ve Hazineye, kamu kurum ve kuruluşları ile diğer kurum ve kuruluşlara kredi amacıyla yapılamaz..." Kanun koyucu böyle bir düzenleme ile, dolaylı mekanizmalar kullanılarak parasal genişleme sorunu doğuran süreçlerin önüne geçmeyi amaçlamıştır. Ayrıca, bu değişiklikler TCMB'nın ekonomik bağımsızlığını da güçlendirmiştir (Orhan ve Erdoğan, 2007: 389–390).

Kaynak: TCMB (2006: 18)

Grafik 1. Kamuya Açılan Krediler ve Enflasyon

Türkiye'nin enflasyon sürecinde, kamuya açılan kredilerin enflasyonla mücadeleyi sekteye uğratan ne kadar önemli bir unsur olduğu Grafik 1 de açıkça görülmektedir. Serdengeçti (2004)'de bu duruma dikkat çekerek, Kasım 2001'den itibaren TCMB'nın kamuya kredi açılmayacağını ve birincil piyasadan Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS)'nin alımı yoluyla Hazine'ye kaynak transferi yapmayacağını vurgulamıştır. Ekonomik bağımsızlık çerçevesinde ele alınabilecek bir diğer konuda araç bağımsızlığıdır. Bununla ilgili olarak, 4651 Sayılı Kanun ile 1211 Sayılı TCMB Kanunu'nun 4. Maddesi'nin II. kısmına ait c bendi yeniden ele alınmıştır. Yapılan değişiklikle sözü edilen Madde: "...Banka, fiyat istikrarını sağlamak amacıyla bu Kanunda belirtilen para politikası araçlarını kullanmaya, uygun bulacağı diğer para politikası araçlarını da doğrudan belirlemeye ve uygulamaya yetkilidir." düzenlemesiyle araç bağımsızlığı hukuki teminat altına alınmıştır. Böylece, Merkez Bankası, fiyat istikrarı hedefine ulaşma sürecinde

uygulayacağı politikaları herhangi bir kurum ya da kişiden talimat almaksızın serbestçe belirleme imkânına kavuşmuştur. Ayrıca, 4. Madde'nin III. kısmına ait c bendi: "...Banka, bu Kanun ile kendisine verilen görev ve yetkileri, kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır." şeklindeki düzenlemeyle de Merkez Bankası'na verilen yetkilerin sorumluluğunun tamamen kendine ait olduğu vurgulanmıştır. Bu düzenleme ile bundan böyle, kanunun yorum ve uygulamasında, bu kriter çerçevesinde odaklanılması gerekmektedir (Eroğlu ve Abdullayev, 2005: 86).

6. TCMB'nin Fıili Bağımsızlık Durumu ve Bağımsızlık Tartışması

Yasal manada yapılan düzenlemeler tek başına bir merkez bankasının bağımsızlığına kavuşması için yeterli değildir. Zira yasalarla özerkliği sağlanmış bir yapı, fiiliyata dönüştürülemediği sürece 'biçim bakımından' özerk 'esas bakımında' bağımlı bir görüntüyü ortaya koymaktadır. Bu manada, TCMB yasal olarak bağımsızlığını kazanmakla 'biçim bakımından' bağımsızlığına kavuşmuş, ancak uygulamada görülen bağımsızlığa gölge düşürücü yaklaşımlarla 'esas bakımından' bağımsızlığı tartışılır boyutlara gelmiştir. Nitekim "4651 Sayılı TCMB Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" Mayıs 2001 tarihinde yasallaşmasından 2006 yılı yeni Başkanlık atamasına kadar geçen süreçte fıili bağımsızlığın sağlanmasıyla ilgili olumlu gelişmeler olmuştur (TCMB, 2004: 6). Eroğlu ve Abdullayev (2005)'in çalışması bu kanıyı doğrular niteliktedir. Eroğlu ve Abdullayev'in çalışmasında, Cukierman, Webb ve Neyapti' nin geliştirdikleri bağımsızlık kriterleri çerçevesinde, TCMB'nin bağımsızlığı 2005 yılında test edilmiş ve Cukierman, Webb ve Neyapti (1992)'nin 1992 yılındaki çalışmalarından ortaya çıkan %46' lık bağımsızlık ölçüsü, % 86 olarak tespit edilmiştir. Bu çerçevede, 2006 yılında açık enflasyon hedeflemesine geçilmesiyle birlikte, para politikası kararlarının Para Politikası Kurulu (PPK) tarafından alınmaya başlaması önemli bir gelişmedir. Bunun yanında, TCMB Kanunu çerçevesinde TCMB'nin Mayıs 2006'da yaşanan Küresel Finans Türbülansı ve sonrasında yaşanan 2008 Küresel Finans Krizi'nde uygulamaya koyduğu politika kararlarının piyasalarda olumlu tepki verdiği görülmektedir. Ayrıca, şeffaflık ve hesap verebilirlik ile ilgili düzenlemelere uygulamada harfiyen uyulması ve gerekli bilgi akışının farklı tekniklerle düzenli bir biçimde kamuoyu ile paylaşılması bağımsızlık adına dikkatlerden kaçırılmaması gereken önemli hususlar arasındadır. Açık piyasa işlemlerinin yalnızca para politikası amaçları çerçevesinde yürütülmesi ve Hazineye, kamu kurum ve kuruluşları ile diğer kurum ve kuruluşlara kredi sağlama amacı taşıması ve gerek görüldüğünde diğer para politikası araçlarını da doğrudan belirleyebilmesi fıili

bağımsızlık adına önemli gelişmelerdir. Bunun en somut örneğini, TCMB'nin Ekim 2008'de uluslararası kredi piyasalarında ve küresel ekonomide yaşanan sorunların Türkiye ekonomisine olumsuz etkisini azaltmak ve finansal sistemde istikrarın bozulmaması için uygulamaya koyduğu para politikası kararları oluşturmaktadır (Yılmaz, 2009: 67–74). Bu gelişmeler, TCMB'nin bağımsızlık standardının yükseldiğini ortaya koymaktadır. Tüm bu olumlu gelişmelerin yanında, 2006 yılında TCMB Başkanlık atamasıyla başlayan süreç, “*Bağımsızlık*” görünümünde ciddi aşınmaları beraberinde getirmiştir. Bağımsızlıkla ilgi tartışmaları başlatan süreç aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir.

1- TCMB Başkan ve Başkan Yardımcılığı ataması ile ilgili tartışmalar; TCMB Başkanlığı'na en son atanan Durmuş Yılmaz'ın atama sürecinde, hükümet ile onay makamının (Cumhurbaşkanlığı) ortaya koyduğu performans ve bunu medyanın siyasi zemine kaydırma çabaları, bağımsızlık kaygılarını artırmıştır. Özellikle gazete manşetlerine düşen başlıklar bunu doğrular niteliktedir (Akyazı, 2008: 92–93). TCMB'nin kurumsal bağımsızlığın her ne kadar hukuki zeminde sağlanmış olsa da, uygulamada Başkanlık atamasına “*siyasi*” bir anlam yüklenmesi ve atamanın uzaması bağımsızlıkla ilgili kaygıları haklı çıkarır niteliktedir. Bu durum, Banka'nın kredibilitesini olumsuz etkilemiştir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, sorun, Başkanlığa atanan kişiyle ilgili olmaktan ziyade, sürecin kötü yönetilmesiyle alakalıdır. Kaldı ki, TCMB, son iki defadır Banka'nın içinden seçilmiş, teknik konulara oldukça hâkim saygın ve uzman Başkanlar tarafından yönetilmektedir (Gökçe, 2009a).

Bunun yanında, TCMB *Başkan Yardımcılığı'na* atama sürecinde de yaşanan ve kamuoyuna yansıyan atama karmaşıklığı, bağımsızlık konusunda kamuoyunun kafasını tekrar karıştırmıştır. Konunun muhatabı, dönemin Devlet Bakanı Mehmet Şimşek'in, boşalan TCMB Başkan Yardımcılığı'na TCMB'nca önerilen isimlerin daha önceki Bakan döneminden kalma isimler olduğunu açıklaması, hatta önerilen adayların yeterli görülmediğine ilişkin beyanda bulunması, çok değişik anlamlarda yorumlanmıştır. Zira bağımsız bir kurumun başındaki Başkan'ın çalışma ekibini seçebilme bağımsızlığının olmaması, kurumun bağımsızlığına ilişkin kaygıları artırmaya yetmiştir (Sağlam, 2007). Buna karşın, ABD ve Avrupa Birliği Merkez Bankası'nın karar verici organlarındaki üyelerin görev sürelerinin siyasal iktidarların görev sürelerini iki-üç dönemi aşması, bu üyelere siyasetçilerin arzularının ne olduğunu umursamayan ya da kendilerinin yeniden atanıp atanmayacakları gibi kaygıları taşımalarını gerektirmeyen bir fırsatı sunmuştur (Gürses, 2009a). Zira uzun görev süresinin yanında, tekrar atanamama prensibi, duygusal hareket etmeyi

engellenen en önemli faktördür. Oysa TCMB'de bu yapının mevcut olmaması, bağımsızlık kaygılarını taşımanın yerindeliğine işaret etmektedir.

2- Banka'nın tercih etmiş olduğu faiz ve kur politikasının kamuoyu tarafından sorumsuzca eleştirilmesi: Çoğu iktisadi çevrelerce, Banka'nın özellikle enflasyon hedeflemesi rejimi çerçevesinde yürüttüğü iddia edilen ve kamuoyunca "yüksek faiz, düşük kur" olarak tanımlanan para politikası uygulamalarını bağımsızlık konusunda politize bir uygulama olarak değerlendirilmekte ve sıkça eleştirilmektedir. Yapılan bu eleştiriler, TCMB'nin bu tercihinin, sadece fiyat istikrarına odaklanıldığı için, bir yandan ekonomik büyümenin önünde engel (Yüksek faiz) teşkil ettiği, diğer yandan da dış ticaret açığını (düşük kurun: ithalatı artırıcı ihracatı azaltıcı etkisi) artırdığı, dolayısıyla, cari açığının sıcak para olarak bilinen kısa vadeli uluslararası sermaye hareketleriyle kapatma isteğinin bir sonucu olduğu iddiasına dayanmaktadır. Bu tür eleştiriler Gökçe (2009b)'nin "Bu ülkede en yaygın spor Merkez Bankası'nı eleştirmektir. Bu eleştiri, çoklukla, pazar akşamları maç sonrası televizyonlarda yapılan futbol ve hakem eleştirilerinden daha da düşük bilgi düzeyine dayanmaktadır." şeklinde özetlediği bir bilgi kıtlığı içinde yapıldığı düşünülebilir. Bu eleştiriler Merkez Bankası'na güven kaybettirmekte ve kredibilite kaybına neden olmaktadır. Kaldı ki, TCMB Başkanı Durmuş Yılmaz (2008)'in da belirttiği gibi, Banka'nın öyle zannedildiği gibi "yüksek faiz, düşük kur" olarak tercih ettiği bir politikası da yoktur. Nitekim TCMB, politika faiz oranlarını kurun seviyesine göre değil, hedeflenen enflasyon oranını ölçü olarak belirlemektedir. Dolayısıyla, enflasyonun yüksek seyir izlemesi halinde, faiz oranlarının artırılması, düşüş seyir izlemesi halinde ise faiz oranlarının düşürülmesi olağan bir durumdur. Bu konuda, son zamanlardaki enflasyon seyrine bağlı olarak, Para Politikası Kurulu'nun politika faiz oranları hakkında verdiği kararlar da bu yargıyı doğrular niteliktedir. Ancak bu gelişmeleri kendi ekseninden çıkartılıp politik bir eksene çekmek TCMB'nin bağımsızlığına gölge düşürmektedir.

3- Hükümet'in başlattığı yetki- sorumluluk tartışması: hükümet mensuplarının TCMB hakkında yaptığı konuşmalar, doğrudan Merkez Bankası'nın bağımsızlığıyla ilişkilendirilerek, bağımsızlığın içselleştirilemediği yönünde tartışmaları beraberinde getirmiştir. Nitekim Başbakanın, IMF ile görüşmeleri devam eden 20. Stand-by müzakereleri sırasında Gelirler İdaresi Başkanlığı'nın özerkliği konusundaki görüşlerini ortaya koyarken Özerk kurumlarla ilgili düşüncelerinde Merkez Bankasına atfen (<http://www9.gazetevatan.com/> Erişim. 15.11.2009):

138 Nadir Eroğlu ve İlhan Eroğlu

“Nitekim bazı özerk kuruluşlar var ki, şu anda bizim için sıkıntı kaynağı. Mesela ben şu anda Merkez Bankası'nın durumunu tasvip etmiyorum. Çünkü hesabını faturasını iktidar olarak ben ödeyeceğim ama özerk kalacak. Enflasyonun hesabını kim veriyor arkadaşlar? Yılsonunda kimse enflasyonun hesabını Merkez Bankası'na soruyor mu? Hayır gelip bize soruyor”

diyerek başlatmış olduğu tartışma, kamuoyunda geniş bir yankı uyandırmıştır. Bu durum, siyasilere genellikle özerk kurumları sevmediği (Erçel, <http://www9.gazetevatan.com/> Erişim: 15.11.2009) yönündeki iddiaları doğrular niteliktedir. Burada Başbakanın “biz ve onlar” ayrıştırması, TCMB'nin bağımsızlığında kafa karıştırıcı bir durumu ortaya çıkarmıştır. Aslında, bundan bağımsızlık adına iki sonuç çıkarılabilir. İlk akla gelen, iyimser sonuç: Eğer bir Başbakan, TCMB için, ‘Biz ve Onlar’ ayrıştırması yapıyorsa, Merkez Bankası'na karışmıyor ya da Merkez Bankası işlerine kimseyi karıştırmıyor demektir. Bu bağımsızlık adına iyi bir göstergedir. İkinci akla gelen ise kötümser sonuç; Hükümet, “Davul –Tokmak” misali, yetki ve sorumluluğun aynı kurumsal çatı altında olması gerekliliğine vurgu yaparak bağımsızlığa karşı bir duruş sergilemektedir. Ki bu durum, bağımsızlık adına kötü bir göstergedir. Buna karşın, Başbakanın MB'ni uluorta eleştirmesi fiili bağımsızlığa gölge düşürürken, TCMB'nin de bu eleştiriler karşısında sessiz kalmayıp “ayağı yere basan cevaplar” verebilmesi fiili bağımsızlık yolunda alınmış önemli bir mesafedir. Bu manada, TCMB, bağımsızlığın gerektirdiği duruşu göstermiştir (Törüner, 2009). Diğer yandan, piyasaların Merkez Bankası'nın bağımsızlık hassasiyetini dikkate alacağı varsayımıyla, Kabine'nin ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı Ali Babacan'ın Merkez Bankası'nın özerkliğinin ekonomideki başarıların ana unsurlarından biri olduğunu vurgulayarak, Merkez Bankası'nın özerkliğini her zaman desteklediklerini ifade etmesi (<http://www9.gazetevatan.com/> Erişim: 15.11.2009) bağımsızlıkla ilgi kaygıyı azaltan bir durum olmuştur.

Öte yandan, Para politikasının uygulamalarının “2010–2012 Orta vadeli Program” çerçevesinde ele alınması, bağımsızlık kaygılarını ortaya koyan bir başka süreç olarak görülmüştür. Oysa hükümetin, Merkez Bankası'nın para politikasını veri olarak alıp maliye politikasını bunun üzerine inşa etmesi gerekliliği sıkça dile getirilmektedir (Eğilmez, 2009). Hepsinden önemlisi, bu tartışmaların, global bir kriz ortamında, belirsizliğin çok yüksek olduğu, bütçe açığının hızla arttığı, kamu borcunun yükseldiği, durgunlukla beraber işsizliğin yaşandığı ve her zamankinden daha fazla dış finansmana ihtiyacın yaşandığı bir dönemde, yersiz ve zamansız bir biçimde gündeme gelmesi, Merkez Bankası'nın bağımsızlığı ile ilgili kaygıları artırmaktadır (Gökçe, 2009a).

4- TCMB' nin açık piyasa işlemlerinde, DİBS alma ve teminat olarak gösterme tartışması: Bu konudaki tartışma 4651 Sayılı TCMB Kanun'unda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a dayanmaktadır. Daha öncede değinildiği gibi, Merkez Bankası Kanunu'nun 52. Maddesi, Hazine'nin finansmanı amacıyla açık piyasa işlemleri yapmasını yasaklamıştır. Son zamana kadar, bu konuda oldukça başarılı olan TCMB, küresel krizin etkisiyle fiyat istikrarını sağlama temel amacıyla çelişmemek kaydıyla, likidite sıkıntısını gidermek için ikinci el piyasadan doğrudan Devlet İç Borçlanma Senedi (DİBS) satın alabileceğini açıklamıştır (Yılmaz, 2009: 7568). Merkez Bankası, açık piyasa operasyonları için teminata ihtiyacı olduğu gerekçesiyle, 2001'de kamu bankalarının nakit açıklarının kapatılması amacıyla aldığı kâğıtların 2010 yılında vadesi dolmasına bağlı olarak, yenilemek istemektedir. Ancak TCMB'nin Hazine kâğıdı satın alma niyeti, çoğu iktisadi çevrelerce Hazine'ye finansman sağlama yönünde değerlendirilmiştir (Gürses, 2009b). Mevcut duruma bakıldığında, Merkez Bankası'nın portföyünde bir miktar Hazine kâğıdının varlığı, bu hususla ilgili kaygıları yersiz kılabilir. Ancak Merkez Bankası'nın portföyünde bulunan DİBS, 2001 Krizi'nin zorunlu mirasıdır. Üstelik Banka'nın DİBS alımının yasaklanması da 4651 sayılı yasadan sonra olmuştur. Öte yandan, TCMB'nin böyle bir uygulamasının normalliğini ortaya koymak için, 2008 Küresel Ekonomik Kriz bağlamında, ABD Merkez Bankası (FED)'nin bu manada yapmış olduğu hazine tahvil alımları örnek gösterilebilir. Ancak, FED'in tahvil alımları, bütçe açıklarını kapatma amaçlı olmaktan ziyade, bu ülkede bir bankacılık krizi şeklinde yaşanan finansal krizde bankaların likidite ihtiyacını karşılamak maksadına dayanmaktadır (Gürses, 2009c). TCMB'de böyle bir uygulamayı 2001 krizinde yapmıştır. Bu noktada üzerinde durulması gereken husus, bizde bir bankacılık krizi yokken ve ayrıca, TCMB'nin bu yola başvurmadan piyasanın likidite ihtiyacını karşılayacak enstrümanları hala elinde mevcutken neden böyle bir yolu tercih etmek istediğidir. Bu gelişmeler, fiili bağımsızlığı sorgulamayı gerektiren önemli ipuçları vermektedir.

Sonuç

Merkez bankasının bağımsızlığı; hükümetle koordineli çalışan, hükümetle birlikte ortak bir iktisadi hedefe ulaşmayı amaç edinen ve bu amaç(lar)a ulaşmak için uygulayacağı para politikası kararlarını özgürce kendi kurumsal inisiyatifi doğrultusunda verebilmesidir. Merkez bankasının bağımsızlığı; yasal, politik, ekonomik ve fiili bağımsızlık olmak üzere dört tür bağımsızlıktan oluşmaktadır. Ancak bağımsızlığın ne kadar fiiliyata dönüştürülebildiğini anlatan fiili bağımsızlığın farklı bir önemi vardır. TCMB, sözü edilen bağımsızlık

140 Nadir Eroğlu ve İlhan Eroğlu

düzenlemelerini, 4651 Sayılı TCMB Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile gerçekleştirmiştir. Yakın tarihe kadar fiili bağımsızlık göstergelerinde bir sorun yokken özellikle 2006 yılı sonrasında fiili bağımsızlığa gölge düşürücü bazı gelişmeler olmuştur. Bu gelişmeler şöyle özetlenebilir:

- ✓ *TCMB Başkanlığı ve Başkan Yardımcılığı ataması ile ilgili tartışmalar,*
- ✓ *Banka'nın tercih etmiş olduğu faiz ve kur Politikasının kamuoyunca sorumsuzca eleştirilmesi,*
- ✓ *Hükümetin başlattığı yetki- sorumluluk tartışması,*
- ✓ *TCMB'nin açık piyasa işlemlerinde DİBS alma ve teminat olarak gösterme tartışması.*

Yukarıda sıralanan gelişmeler TCMB'nin fiili bağımsızlığının henüz istenilen boyuta gelmediği sonucunu ortaya koymuştur. Böyle bir sonuçta; siyasetlerin "bağımsızlık" kriterini tam manasıyla içselleştirememeleri, İktisadi çevrelerin MB'nin kredibilitelerini aşındıracak çoğunluğu yersiz eleştirileri ve MB'nin bağımsızlık konusunda piyasaların aklını karıştırıcı söylemlere girmeleri etkili olmuştur. Yasal bağımsızlığın yanında, fiili bağımsızlığın tesisi için;

* TCMB'nin maliye politikasına ilişkin uyarılarını Hükümet yetkililerinin demokratik erdemlilikle karşılamaları ve dikkate almaları,

* İktisadi çevrelerin yetersiz bilgi donanımıyla, bağımsızlık konusunda bilgi kirliliği oluşturacak değerlendirmelerden kaçınmaları

* TCMB'nin para politikası ile ilgili uygulama ve kararlarını daha şeffaf ve piyasaların manipüle etmeyecek biçimde kamuoyu ile paylaşmaları

Oldukça önemlidir. Aksi bir durum, ne siyasetçilerin ne TCMB mensuplarının ne de iktisadi çevrenin çıkarına hizmet etmeyecektir. Hiç şüphe yok ki, çalışmada yapılan değerlendirmeler Merkez Bankası'nın bağımsızlığının elinden alındığı anlamı taşımamaktadır. Ancak, bu gelişmelerin ilerleyen süreçte TCMB'nin kredibilite kaybına zemin hazırlayacağı unutulmamalıdır.

Independence of the Central Banks and An Evaluation Concerning the Discussion of the Independence of CBRT

Abstract: The most characteristic side of a successful monetary policy in capturing the price stability is based on its having a credibility. Raising importance of the credibility has shown that central banks should be away from the political axis and have an independent identity; and so it has initiated the daily discussions on independence. In this concept, the Central Bank of the Republic of Turkey has become independent due to the law in number 4651. However, in the establishment of the independence it has been found that legal regulations are not sufficient. In addition to this, discussion on the de facto independence beginning with the appointment of a president actualized by the Central Bank of the Republic of Turkey has made the independence of the Central Bank of the Republic of Turkey

questionable. In this study, it has been dealt about the elements that affect the independence of the Central Bank of the Republic of Turkey negatively, and also it has been displayed that the independence of the Central Bank of the Republic of Turkey has not been in a sufficient level yet. This result depends on the fact that the political and economic milieu has not been absorbed the de facto independence of the Central Bank of the Republic of Turkey, and in addition to that the Central Bank of the Republic of Turkey has shown attitudes to affect the credibility in a negative way.

Keywords: Price stability, independence of central banks , CBRT

Kaynakça

- Aktan, C.C, S. Tugay ve U.Utkulu, (2005), "Merkez Bankası Bağımsızlığı:Teorik Modeller" <http://www.sobiadacademy.net/sobem/e-ekonomi/merkez-bankacilik/teorik.htm> (Erişim:7.11.2009)*
- Akyazi, Haydar (2008),"Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) Önemsenmeyen Bağımsızlığı", *Atatürk Üni. İİBF Dergisi*, 22 (2): 81-99*
- Alesina, Alberto. and Lawrence.H. Summers (1993), "Macroeconomic Performance: Some Comparative Evidence", *Journal of Money, Credit and Banking*, 25(2) <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/2077833.pdf> (Erişim:10.10.2007): 151-162*
- Altuğ, N. (2001), *İstikrar Politikaları ve Ülke Örnekleri*, 2. Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi*
- Barro, Robert J. and David B. Gordon (1983), "Rules, Discretion and Reputation in a Model of Monetary Policy", *NBER Working Paper Series (1079) <http://www.nber.org/tmp/9992-w1079.pdf> (Erişim:7.11.2009): 1-33**
- Berger, Helge et.al (2001) "Central Bank Independence: An Update of Theory and Evidence", *CESifo Working Paper No 255,1-53**
- Büyükkın, Tahir (2007), "Yeni Keynesyen İktisat mı, Yeni Neo-Klasik Sentez mi?", *Kocaeli Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1): 22-36*
- Cukierman, Alex (1986), "Central Bank Behavior and Credibility: Some Recent Theoretical Developments" *Federal Reserve Bank of St.Louis*, (68), http://research.stlouisfed.org/publications/review/86/05/Central_May1986.pdf, (Erişim: 20.09.2008): 5-16*
- Cukierman, Alex, Steven B.Webb and Bilin Neyapti (1992), "Measuring The Independence of Central Bank and Its Effect on Policy Outcomes" *The World Bank Economic Review*, 6 (3) <http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/1> (Erişim: 20.09.2008): 353-399*
- Çolakoğlu, Bayram (2003), "TC Merkez Bankası Para Politikasının Güvenilirliği" *Finans-Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 40 (475) <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/bayram.doc> (Erişim: 20.09.2008): 63-74*

142 Nadir Eroğlu ve İlhan Eroğlu

- Danes, M.K. Anyadike (1995), "Comment on "Measuring The Independence of Central Banks and Its Effect on Policy Outcomes" by Cukierman, Webb, and Neyapti," *The World Bank Economic Review*, 9(2) <http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/1> (Erişim: 20.05.2009): 305-335
- DeBelle, Guy and Stanley Fischer (1994) "How Independent Should a Central Bank Be?", <http://www.bos.frb.org/economic/conf/conf38/conf38f.pdf> (Erişim: 5.06.2010): 195-221.
- Devine, Máiréad and Daniel McCoy (1998), "The Formulation of Monetary Policy in EMU", *Central Bank of Iceland* <http://www.centralbank.ie/data/techpaperfiles/2rt98.pdf> (Erişim: 20.05.2009): 1-25
- ECB (2004), *The Monetary Policy of the ECB*, <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/monetarypolicy2004en.pdf> (Erişim:20.05.2009)
- Eğilmez, Mahfi (2009), "Merkez Bankası'nın Bağımsızlığı", (29 Eylül), *Radikal*
- Eijffinger, Sylvester C.W. and Jakob De Haan (1996), "The Political Economy of Central-Bank Independence", *Special Papers in International Economics*, http://www.princeton.edu/~ies/IES_Special_Papers/SP19.pdf (Erişim:5.05.2010)
- Erçel, Gazi. (2000), "Enflasyon Hedeflemesi Konulu Konferans", Açılış Konuşması, *TCMB*, Ankara www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/konusma/tur/2000/HEDEFLEME.html (Erişim: 20.08.2009)
- Eroğlu, İ. (2009), *Enflasyon Hedeflemesi Rejimi ve Türkiye'deki Uygulamanın Performans Analizi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üni. SBE
- Eroğlu, Nadir (1996), "Merkez Bankası'nın Bağımsızlığı", *Marmara Üni. SBE Öneri Dergisi*, 3(1/4): 143-146
- Eroğlu, Nadir ve Anar Abdullayev (2005), "CWN Bağımsızlık Ölçütlerinin TCMB'ye Uygulanması", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 6(1): 67-79
- Eroğlu, Ömer ve Halil Altıntaş (1997), "Merkez Bankası'nın Bağımsızlığı Sorunu: Enflasyon ve Ekonomik Performans Üzerine Bir Değerlendirme", *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 12 (135): 48-63
- Franzese, Robert. J. Jr. and Peter A. Hall(2000) "Institutional Dimension of Coordinating Wage-Bargaining and Monetary Policy", <http://www-personal.umich.edu/~franzese/i-p-s.hfcbwb4.pdf> (Erişim:5.06.2010)
- Goodfriend, Marvin (2002), "Monetary Policy in the New Neoclassical Synthesis: A Primer", *International Finance*, 5(2), http://www.richmondfed.orgpublications/economicresearch/economic_quarterly/pdfs/summer2004/goodfriend.pdf (Erişim: 20.08.2008): 21-45
- Gökçe, Deniz (2009a), "Merkez Bankası'nı Hırpalamayalım Lütfen", (27 Ekim), *Akşam*
- Gökçe, Deniz (2009b), "Merkez'i Anlayın Lütfen ! " , (30 Mart), *Akşam*

- Grilli, Vittorio, Donato Masciandaro and Guido Tabellini* (1991), "Political and Monetary Institution and Public Financial Policies in Industrial Countries", *Economic Policy*, 6(13), <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/1344630.pdf> (Erişim: 20.08.2008): 342-392
- Gültekin, N.Bülent ve Kamil Yılmaz* (1996), *Para Kurulu Nedir? Ne Zaman Gerekir?*, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı Yayını
- Gürses, Uğur* (2009a), " 'Sıkıntı' Duygudaşlığı", (30 Ekim), *Radikal*
- Gürses, Uğur* (2009b), "İşte Bu Olmadı", (4 Kasım), *Radikal*
- Gürses, Uğur* (2009c), "Merkez'in Hazine Finansmanına Kılıfı Hazır", (30 Ekim), *Radikal*
- Karaçor, Zeynep vd.* (2005), "Güvenilirlik İhtiyacı ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Enflasyon Hedeflemesi Politikaları", *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 12(2): 211-226
- Kydland, Finn E. and Edward C. Prescott* (1977), "Rules Rather than Discretion:The Inconsistency of Optimal Plans", *The Journal of Political Economy*, 85(3) <http://links.jstor.org/sici?sici=0022-3808%28197706%2985%3A3%3C473%3ARRTD%3E2.0.CO%3B2-A> (Erişim:20.08.2008): 473-492
- Loungani, Prakash and Nathan Sheets* (1995) "Central Bank Independence, Inflation, and Growth in Transition Economies", *International Finance Discussion Paper*, No.519 <http://www.federalreserve.gov/pubs/ifdp/1995/519/ifdp519.pdf> (Erişim: 5.06.2010) :1-35
- Meyer, Laurence. H.* (2000) "The Politics of Monetary Policy: Balancing Independence and Accountability", *Remarks, At the University of Wisconsin, The Federal Reserve Board*, <http://www.federalreserve.gov/boarddocs/speeches/2000/20001024.htm> (Erişim: 5.06.2010)
- Mishkin, Frederic S.* (1997), "Strategies for Controlling Inflation", *NBER Working Paper* (6122) <http://www.nber.org/papers/w6122.pdf> (Erişim:20.08.2008): 1-37
- Mishkin, Frederic S.* (1999), " International Experiences With Different Monetary Policy Regimes", *NBER Working Paper*, (6965), <http://papers.nber.org/papers/w6965.pdf> , (Erişim: 10.05.2009): 1-46
- Oktar, S.* (1996), *Merkez Bankasının Bağımsızlığı*, Birinci Basım, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi
- Oktar, S.* (1998), *Enflasyon Hedeflemesi*, Birinci Basım, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi
- Orhan, O.Z. ve S. Erdoğan* (2007), *Para Politikası*, 4.Baskı, Ankara: Yazıt Yayın Dağıtım
- Parasız, İ.* (2003), *Türkiye Ekonomisi-1923'den Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları*, Bursa: Ezgi Kitabevi,
- Resmi Gazete* (2001), "TCMB Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", *Kanun No. 4651*, Sayı: 24393, (5 Mayıs)
- Sağlam, Erdal* (2007), "Şimşek, Merkez Bankası Adaylarıyla Konuşmuş, Beğenmemiş", (29 Aralık), *Hürriyet*
- Savaş, V. F.* (1999), *Çağımızın Deneyi EURO*, Ankara: Siyasal Kitabevi,

144 Nadir Eroğlu ve İlhan Eroğlu

- Schaling, Eric* (1998), "Institutions and Monetary Policy: Credibility, Flexibility and Central Bank Independence", *Journal Public Choice* 94(3-4), <http://www.springerlink.com/content/q6073844781u828m/fulltext.pdf> (Erişim: 10.05.2009): 429-433
- Serdengeçti, Süreyya* (2003), "I- Merkez Bankası Bağımsızlığı" *Finansal Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 3(477): 41-51
- Serdengeçti, Süreyya* (2004), *72.Hissedarlar Genel Kurul Olağan Toplantısı Açış Konuşması*, Ankara: TCMB, www.tcmb.gov.tr (Erişim:10.05.2009)
- TCMB* (2003), "2003Yılı Para ve Kur Politikası Genel Çerçevesi", *Basın Duyurusu*, Sayı: 2003-2, Ankara
- TCMB* (2004), "2005 Yılında Para ve Kur Politikası ", *Basın Duyurusu*, Sayı: 2004-49, Ankara
- TCMB* (2005), "Enflasyon Hedeflemesi Rejiminin Genel Çerçevesi ve 2006 Yılında Para ve Kur Politikası", *Basın Duyurusu*, Sayı:2005-56, Ankara
- TCMB*, (2006), *Enflasyon Hedeflemesi Rejimi*, Ankara: TCMB
- Tokgöz, Erdinç* (1995), "Merkez Bankalarının Bağımsızlığı", *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, (113), 1-20.
- Törüner, Yaman* (2009), Bağımsızlık, (29 Eylül), *Milliyet*
- Uygur, Ercan* (2002), "Kriz Nereden Nereye- Panel 2- Finansal Yapı ve Krizler", *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 17(194): 60-89
- Yılmaz, Durmuş* (2008), "Küresel Mali Kriz ve Türkiye Ekonomisine Etkileri: Nasıl Başladı, Hangi Aşamadayız" *75Küresel Bunalım ve Türkiye Ekonomisi Konulu Çalıştayda Yaptığı Konuşma*, www.tcmb.gov.tr , (Erişim:10.10.2009): 1-11
- Yılmaz, Durmuş* (2009), "Bakanlar Kurulu/TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Sunumu", *TCMB*, (Nisan) www.tcmb.gov.tr , (Erişim:10.10.2009): 1-74
- <http://www9.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Categoryid=1&Newsid=260115>
(Erişim:10.11.2009)